

Reformovaná teologie presbyteriánství v poetické imaginaci kancionálu *Trinity Hymnal*

Margareta Winsted

V tomto článku představíme úlohu, jakou může v teologickém diskursu zastávat poetická imaginace, a to konkrétně prostřednictvím reformované teologie vyjádřené v bohoslužebných písních kancionálu *Trinity Hymnal*. Kancionál *Trinity Hymnal*¹ vydaly v letech 1961 a 1990 církve konzervativního amerického presbyteriánství *Presbyterian Church in America* a *Orthodox Presbyterian Church* jako reakci na liturgické hnutí evangelikálních církví v USA v druhé polovině 20. století. Toto hnutí zahájilo významný odklon řady církevních denominací od tradiční (konzervativní) formy bohoslužby.² Hnutí vyrostlo z pravidelných setkání místních církví s nevěřícími v rámci evangelizačních programů a podoba těchto setkání pak zpětně ovlivnila i styl a celkové pojetí nedělní liturgie církví. Liturgie se přizpůsobila snaze přilákat do církve mládež a tzv. hledající, v rámci bohoslužeb se začala využívat nejmodernější technologie, obrazovky, filmové zkratky, divadelní scénky i tanec, proměnil se i hudební styl chval, který přímo reaguje na nejnovější trendy v populární hudbě. V touze vyhovět přáním mladých se však podle T. Davida Gordona ze „setkání mezi Bohem a jeho lidem“ stala „nábožensko-obrodná shromáždění“.³ Vydání zpěvníku *Trinity Hymnal* tak ztělesňovalo snahu konzervativního proudu presbyteriánství udržet historické pojetí boho-

¹ V tomto článku budeme vycházet z druhého vydání zpěvníku z roku 1990, *Trinity Hymnal*, Atlanta – Philadelphia: GCP, 2000, dále jen *TH*.

² Terry Johnson hovoří o snaze navrátit se k původní tradiční formě bohoslužby v úvodu své knihy *Leading in Worship* dokonce jako o novém liturgickém hnutí v USA, které znovuobjevuje význam historické reformované bohoslužby. (Terry L. JOHNSON, „Preface,” in *Leading in Worship*, ed. Terry L. Johnson, Powder Springs, GA: Tolle Lege Press, 2013.) V presbyteriánských kruzích se také hovoří o tzv. novokalvinistickém hnutí (new calvinism), které reprezentuje návrat k historické tradici reformované teologie. Jedním z představitelů je např. John Piper, více srov. <http://www.newcalvinist.com/>.

³ T. David GORDON, *Why Johnny Can't Sing Hymns: How Pop Culture Rewrote the Hymnal*, Phillipsburg, NJ: P&R Publishing, 2010, s. 151–152.

služebné liturgie, zpěv tradičních duchovních písní a v mnohém ohledu potvrzuje klíčovou úlohu zpěvníků a církevního zpěvu v církvích reformačních tradic.⁴ Zpěvník reagoval na změny v duchovních písních současných církví, které se vyznačovaly nejen novým hudebním stylem, ale také jakousi povrchností a teologickou nepřesností textů, důrazem na pocity a emocionální stav jednotlivce. V tomto článku se proto zaměříme na vybrané texty duchovních písní kancionálu *Trinity Hymnal* ve snaze představit hloubku poetického jazyka, se kterou dokáže uchopit teologické důrazy konzervativního presbyteriánství. Písňe *Trinity Hymnal* pocházejí od autorů napříč staletími i denominacemi, byly pečlivě vybírány a případně i upraveny tak, aby jejich učení korespondovalo s reformovanou teologií. Vedle anglických a amerických autorů se zde objevují písňe přeložené například z latiny, němčiny a francouzštiny, objevují se nápěvy lidových písní, mezi 742 písňemi zpěvníku jsou také zhudebněné podoby doxologie a apoštolského vyznání víry. Písňe jsou ve zpěvníku rozděleny podle témat na základě kapitol *Westminsterského vyznání víry* (dále jen WVV),⁵ které je fundamentem učení konzervativního presbyteriánství.⁶

Za účelem zkoumání teologického vyjádření poetických textů zpěvníku *Trinity Hymnal* si v první kapitole představíme poetickou imaginaci jako jazyk spirituality, stručně představíme její roli a význam. V druhé kapitole pak shrneme základy tří teologických témat, která jsou pro americké presbyteriánství stěžejní a jejichž vyjádření pak budeme sledovat v poetickém jazyce duchovních písní. V prvé řadě jde o princip *sola Scriptura*, kterému se věnuje již první kapitola WVV.⁷ Druhým základním tématem presbyteriánství je pohled na *stvoření* jako tzv. přirozené zjevení (*natural revelation*), neboť „když lidé přemýšlejí o jeho díle“ mohou vidět Boží „moc a božství, které jsou neviditelné“ (Řím 1,20). Třetím tématem presbyteriánské spirituality, kterému se tento článek věnuje, je učení o člověku a zvláště učení kalvinismu o tzv. naprosté zkaženosti člověka. Vyjádření těchto tří teologických témat pak budeme sledovat v poetické imaginaci vybraných textů písní kancionálu *Trinity Hymnal*.

⁴ Srov. Preface, *TH*, s. 7.

⁵ Srov. Introduction, *TH*, s. 9.

⁶ V tomto článku vycházíme z anglického originálu „The Westminster Confession of Faith,“ in *The Confession of Faith and Catechisms*, Willow Grove: CCE of the Orthodox Presbyterian Church, 2008.

⁷ *The Confession of Faith and Catechisms*, Willow Grove: CCE of the Orthodox Presbyterian Church, 2008, s. 19–24.

1. SPIRITUALITA A POETICKÁ IMAGINACE

Úloze písně a jejímu významu při shromáždění svatých i pro život víry jednotlivce se intenzivně věnují současní američtí teologové tzv. reformované víry (*reformed faith*).⁸ Významem bohoslužebné hudby církve se zabývá například Dr. Paul S. Jones⁹ ve své knize *Singing and Making Music*. Jones vyzdvihuje postoj M. Luthera,¹⁰ který pokládal hudbu za jedinečný Boží dar a vedle kázání Božího slova jí věnoval velkou pozornost.¹¹ Jones dále zmiňuje J. S. Bacha jako „hudebního kazatele“.¹² O duchovní písní hovoří také významný presbyteriánský teolog Hughes Oliphant Old¹³ jako o společné modlitbě církve a modlitbě vůbec.¹⁴ Teologie vyjádřená v jazyce lyriky (prostřednictvím poetické imaginace) se tak stává literárním nástrojem pro spirituální diskurs, nástrojem, který je schopen vyjádřit vnitřní vztah člověka s Nejvyšší skutečností, Absolutní pravdou, Bohem.¹⁵ Anglický básník, kněz a akademik z Cambridge

⁸ V tomto článku si představíme pouze tři témata učení reformované víry. Podrobněji ji shrnuje například Orthodox Presbyterian Church na <https://www.opc.org/WhatIsReformedFaith.html>.

⁹ Jones působil od roku 1998 do 2014 jako varhaník a vedoucí hudby v Tenth Presbyterian Church ve Philadelphii, PA, je autorem řady hudebních skladeb, publikoval díla na téma církevní hudby. Působil také na mnoha vzdělávacích institucích, mj. vyučoval hudbu na Philadelphia College of Bible. Srov. <http://www.pjonesmusic.us/html/biography.html>.

¹⁰ Paul S. JONES, *Singing and Making Music*, Phillipsburg: P&R Publishing, 2006, s. 3–9.

¹¹ Některé z Lutherových duchovních písní byly přeložené do angličtiny a staly se v presbyterním prostředí velmi populární a jsou také součástí zpěvníku *Trinity Hymnal*. V předmluvách k několika sbírkám duchovních písní vyjadřoval Luther svou snahu „přilákat mladé“, které je nutné vychovávat a vzdělávat v hudbě a umění. Srov. Martin LUTHER, „Preface to Georg Rhau's Symphoniae iucundae,“ in *Luther's Works, Volume 53: Liturgy and Hymns*, ed. Ulrich S. Leupold – Helmut T. Lehmann, Philadelphia: Fortress Press, 1965, s. 321–324. Dostupné na <https://sites.duke.edu/conversions/files/2014/09/Luther-Preface-to-Symphoniae-iucundae.pdf>.

¹² Srov. Paul S. JONES, „J. S. Bach and Musical Hermeneutics,“ in *Singing and Making Music*, ed. Paul S. Jones, Phillipsburg: P&R Publishing, 2006.

¹³ H. O. Old (13. dubna 1993 – 24. května 2016) působil mj. jako profesor na Princeton Theological Seminary, NJ a Erskine Theological Seminary, SC.

¹⁴ Hughes Oliphant OLD, *Guides to the Reformed Tradition: Worship*, Atlanta: John Knox Press, 1984, s. 45. Podobně Jones upozorňuje na to, že písně jako modlitba jsou charakteristické častým přímým oslovením Boha (např. písně *Be Thou My Vision, Holy, Holy, Holy!, My Jesus I love Thee* atd.), osloveny jsou také osoby Boží Trojice jednotlivě. Srov. JONES, *Singing and Making Music*, s. 11.

¹⁵ Pojmem poetické imaginace v tomto významu se zabývá Louis William COUNTRYMAN, *The Poetic Imagination: An Anglican Spiritual Tradition*, Maryknoll – New York: Orbis

Malcolm Guit chápe poznání založené na intuici a obrazech jako důležitou součást hlubšího poznání světa a sebe sama. Podle něj si i dnešní věda uvědomuje životně důležitou roli této imaginace ve vytváření vědeckých modelů a teorií.¹⁶ V otázce interpretace textů a použití poetické imaginace je u teologů reformované víry zjevný vliv Paula Ricoeura, který se z velké části zabývá významem „symbolu“ a charakterizuje jej jako „jakoukoli významovou strukturu, která vedle významu primárního, doslovného obsahuje také význam nepřímý, obrazný“. Ricoeur proto navrhuje vnímat stejným způsobem i interpretaci, tedy jako myšlení, které „spočívá v dešifrování skrytých významů ve významech zjevných“. Tak i exegezi označuje jako „interpretaci ukrytých významů“.¹⁷

V souvislosti s poetikou se stále znovu objevuje otázka chápání nedoslovného jazyka (*nonliteral*) a důraz na nutnost „rozpoznat (jeho) kognitivní charakter“. „Např. metafory nelze převést na doslovné formulace, a sice nikoli proto, že by byly nekognitivní, ale naopak, protože mají

Books, 2000, s. 18, 25.

¹⁶ Srov. Malcolm GUIT, „Introduction - Poetry and Transfiguration: Reading for a New Vision,“ in *Faith, Hope and Poetry: Theology and the Poetic Imagination*, ed. Malcolm Guit, Abington: Routledge, 2016, s. 1.

¹⁷ Paul RICOEUR, „Existence and Hermeneutics,“ in *The Conflict of Interpretations. Essays in Hermeneutics*, ed. Paul Ricoeur, Evanston, Ill: Northwestern University Press, 1974, s. 12–13. Význam poetické imaginace ve spiritualitě a teologii není myšlenkou novou, jazyk poezie, symbolů a znaků je obsažen v celém *Písmu svatém* a interpretaci biblického poetického jazyka je věnována značná pozornost. Mezi mnohými můžeme zmínit dílo amerického teologa Roberta Altera (nar. 1935), profesora hebrejštiny a komparativní literatury na University of California, Berkeley (např. Robert ALTER, *The Art of Biblical Poetry*, New York: Basic Books, 1985; Robert ALTER, *The Art of Biblical Narrative*, New York: Basic Books, 1981), spolu s jeho překlady a komentáři. O poetické imaginaci v Písmu a trojím účelu jejího používání hovoří již v knize *Biblická stilistika a poesie* Rudolf Col (1948): „Spisovatelé užívají obrazné mluvy, aby jí účinněji působili na své čtenáře a posluchače. Neboť pravda oděna v krásné roucho obrazné mluvy dovede více zapůsobiti a čtenáře spíše pro pravdu zaujmout než prostá slova“. Autoři podle něj také chtějí obraznou mluvou vyložit a objasnit různé vyšší pravdy, protože „dovede podati často zřetelněji a názorněji, a někdy i nevtíravěji, také nejtěžší pravdy“. Třetím účelem podle Cola je naopak snaha pisatele poetickou imaginací zakrýt pravdu, aby nebyla zvláště nepovolaným zjevena (Rudolf Col, *Biblická stilistika a poesie*, Olomouc: Velehrad, 1948, s. 38). Podobně upozorňuje na význam slov D. L. Sayersová v *Poetry, Language and Ambiguity*. Sayersová mj. zdůrazňuje mnohoznačnost jazyka, která je pro básníka „výhodou, protože tím se z každého slova stává zásobárna kumulované síly.“ (Srov. Petra KRIEĚLOVÁ, „Kristus z kréda a člověk z ulice,“ in *Naslouchat teoložkám*, ed. Jaroslav Vokoun Brno: CDK, 2010, s. 14.)

přebytek poznání.¹⁸ Jako by se zde opakovaně potvrzovala potřeba návratu ke „zdravému selskému rozumu“, potřeba obnovy víry ve zdravý rozum, která směřuje k návratu k samozřejmostem známým „každému člověku“ (Everyman).¹⁹ V následující kapitole si takovýto jazyk představíme vedle jazyka teologického učení, budeme sledovat obrazy, které jsou schopny teologické pravdy nejen zopakovat, ale do jisté míry prohloubit či přiblížit lidské zkušenosti.

2. VYBRANÁ TEOLOGICKÁ TÉMATA PRESBYTERIÁNSTVÍ V PÍSNÍCH TRINITY HYMNAL

Učení konzervativního proudu americké presbyterní církve vychází ze dvou teologických směrů: jednak z učení Westminsterských standardů vycházejících z anglikánství,²⁰ jednak z reformačního učení, zvláště pak z kalvinismu reprezentovaného v Kalvínově díle *Institute*.²¹ Na základě podrobného rozboru jednotlivých článků WVV a *Westminsterského katechismu* a důkladnějšího pohledu na učení kalvinismu, si nyní tři stěžejní teologická témata presbyteriánské spirituality představíme.²² Jejich

¹⁸ Jaroslav VOKOUN, *Postkritický proud v současné angloamerické teologii*, Praha: Vyšehrad, 2009, s. 169.

¹⁹ D. SCOTT, *Everyman Revived: The Common Sense of Michael Polanyi*, Cambridge: W. B. Eerdmans Publishing Company, 1995, s. 192.

²⁰ Westminsterské standardy přijala presbyterní církev s mírnými úpravami jako hlavní dokumenty církve. Mezi tyto dokumenty patří *Confession of Faith* (1646), *Larger Catechism* (1647), *Shorter Catechism* (1647) a *Directory for Public Worship* (1645), které vystřídaly do té doby několikrát upravenou *Book of Common Prayer* (1549, poslední úprava 1662). *Westminster Standards* jsou dostupné na <http://www.pcaac.org/resources/wcf/>.

²¹ Kalvínovo učení je pro katechetické účely zjednodušeně definováno v tzv. Pěti bodech víry (*Five Points of Belief*), kterými jsou (1) *Total Depravity*, celková/naprostá zkaženost člověka; (2) *Unconditional Election*, nepodmíněné vyvolení, Boží vyvolení, při němž Bůh není omezen žádnou podmínkou; (3) *Limited Atonement*, částečné vykoupení; (4) *Irresistible Grace*, neodolatelná milost, účinné povolání Duchem a (5) *Perseverance of the Saints*, vytrvalost, nebo také zachování svatých. Obecné shrnutí reformované teologie nabízí např. R. C. SPROUL, *Grace Unknown: The Heart of Reformed Theology*, Grand Rapids: Baker Books, 1997 a R. C. SPROUL, *Chosen by God*, Sanford, FL: Ligonier Ministries, 2011. V českém prostředí se těmto tématům věnuje časopis *Zápas o duši*, který je k dispozici na internetových stránkách Reformace.cz, srov. Pavel STEIGER, „O zkaženosti člověka,“ <http://www.reformace.cz/zod/o-zkazenosti-cloveka-cislo-60> [zveřejněno duben 1999, cit. 8. 2. 2017].

²² Vycházíme zde také z rozdělení teologických témat spirituality, jak jsou uvedena ve 4. kapitole knihy Alister E. McGRATH, *Christian Spirituality: An Introduction*, Oxford: Black-

poetické vyjádření pak budeme sledovat ve vybraných písních kancionálu *Trinity Hymnal*.

2.1 *Sola Scriptura*

Jakýmsi zastřešujícím tématem reformované teologie v pojetí amerických konzervativních presbyteriánů je pohled na Písmo svaté ve smyslu reformačního *sola Scriptura*: *jedině Bible* je Bohem inspirovaná, neomylně pravdivá a je jedinou autoritou pro život křesťana a církve. Významu a úloze Božího slova se věnuje již první kapitola *WV*, kde je zdůrazněna církevní kázeň i upřímnost víry projevující se studiem a uplatňováním Božího slova v praxi. Z hermeneutického hlediska zaujímá princip *sola Scriptura*²³ zásadní roli a reformovaná teologie uznává překlady Písma do národních jazyků jako jednotlivé interpretace Písma. Zároveň má každý křesťan právo a zodpovědnost číst a interpretovat Bibli. Zde vychází reformovaná teologie z principu jasnosti Písma, tj. vše, co je zapotřebí pochopit, je v Písmu jasné a srozumitelné, v první řadě jeho zpráva o spasení. Písmo svaté je zjevení spásného díla Kristova skrze Ducha svatého, tzv. zvláštním zjevením (*special revelation*), oproti „stvoření“, které jako „přirozené/obecné zjevení“ (*natural/general revelation*) nemůže poskytnout poznání Boha ke spáse. Dalším principem teologie *sola Scriptura* je dostatečnost Písma, tedy pohled na Písmo jako dostatečný zdroj všeho, co potřebujeme ohledně učení, morálky a církevní výchovy, aby byl člověk připraven „ke každému dobrému činu“.²⁴

Není proto překvapující, že se v presbyteriánském zpěvníku *Trinity Hymnal* věnuje přímo Božímu slovu celý jeden oddíl (písně 136–153).

well Publishing, 1999. McGrath definuje sedm základních oblastí křesťanské teologie, které mají specifický význam pro spiritualitu: stvoření, lidská přirozenost a určení, Trojice, vtělení, vykoupění, vzkříšení a naplnění. V tomto článku přejímáme názvosloví a definici dvou témat: *stvoření a lidská přirozenost a určení*.

²³ Srov. Terry L. JOHNSON, *The Case for Traditional Protestantism: The Solas of the Reformation*, Edinburgh: The Banner of Truth Trust, 2004, s. 20. Tradice *sola Scriptura* odmítá středověký pohled na „tradici církve“ chápanou jako mimobiblickou praxi a doktríny přijaté církví během staletí, která se dostala do rovnocenného postavení jako Písmo samo. Také odmítá církevní magisterium jako nejvyšší autoritu v interpretaci tradice a Písma. Podle reformátorů *jedině Písmo samotné určuje principy naší víry a života*. I když církev má autoritu, *jedině Písmo je norma absoluta* (absolutní normou). Srov. tamtéž, s. 21, 35.

²⁴ Tamtéž, s. 37.

Jejich texty vycházejí ve velké míře z žalmů (Žl 19; Ž 27; Žl 117,2; Žl 119,9–16; 33–40; 105; 130) a z 2 Tim 3,16. Podle 1. kapitoly WVV („Of the Holy Scripture“) je jednoznačně Písmo svaté Božím slovem, kterým Bůh zjevuje svou vůli skrze vedení Ducha svatého. Boží slovo má být jako takové přijímáno, jako neomylné a božské, sepsané k Boží slávě, které je jedinou cestou ke spasení.

Písň *Trinity Hymnal* na Písmo pohlíží z různých úhlů. Isaac Watts například v písni *The Heavens Declare Your Glory, Lord* (1719) nazývá Boží slovo „mým průvodcem do nebes“ (*my guide to heav'n*) a Písmo obecně je často označováno jako místo hledání Boha:

V posvátné stránce tebe hledám, Pane.²⁵

Edwin Hodder vyjádřil potřebu hledání Boha v Písmu v písni *Thy Word is Like a Garden*. Přirovnává Písmo svaté k zahradě plné zářivých a světlých květů, kde si jich každý, kdo hledá, může utrhnout krásný trs. Boží slovo také nazývá hlubokým dolem, ve kterém se skrývají drahocenné klenoty, pro každého, kdo v nich bude hledat. Písmo je jako shluk hvězd, tisíce světelných paprsků, které vedou cestovatele a osvětlují cestu. Je jako arzenál, muniční sklad, kde bojovníci vždy najdou dostatek výzbroje, aby mohli bojovat správný boj, kde Slovo je tou spolehlivou zbraní.²⁶

Tvé Slovo je, Pane, jako zahrada s jasnými a zářivými květy;
A každý, kdo hledá, si z nich může natrhat půvabnou kyticí.
Tvé Slovo je jako přehluboký důl; drahocenné klenoty jsou vzácné,
Jsou ukryté v jeho mocných hlubinách pro každého, kdo v nich pátrá.

Tvé Slovo je jako souhvězdí: tisíce paprsků světla
Vedou poutníka a osvětlují jeho cestu.
Tvé Slovo je jako zbrojnice, kde vojáci mohou opravit
A najít potřebnou výzbroj pro svůj celoživotní zápas.

²⁵ „Beyond the sacred page / I seek thee, Lord.“ Mary Artemesia LATHBURY, *Break Thou the Bread of Life*, 1877.

²⁶ „Thy Word is like a garden, Lord, / With flowers bright and fair; / And ev'ry one who seeks may pluck / A lovely cluster there. // Thy Word is like a deep, deep mine; / And jewels rich are rare / Are hidden in its mighty depths / For ev'ry searcher there. // Thy Word is like a starry host: / A thousand rays of light / Are seen to guide the traveler, / And make his pathway bright. // Thy Word is like an armory, / Where soldiers may repair, / And find, for life's long battle day, / All needful weapons there.“

Opět zde nacházíme důraz na hledání v Božím slově, lidskou aktivitu studia a meditace nad Božím slovem. Následující modlitba písně vyjadřuje touhu po milosti milovat Písmo, nalézt poklad, cítit vůni květů a učit se bojovat mečem Slova:

Kéž smím milovat tvé drahé Slovo, / kéž smím prozkoumat ten důl,
kéž smím nasbírat jeho voňavé květy, / kéž osvítlí mne světlo.
Kéž mohu najít tam svou zbroj, / Tvé Slovo můj věrný meč;
Naučím se bojovat s každým nepřítelem / Pánovu bitvu.²⁷

Hodder tak zdůrazňuje nejen hloubku a sílu Božího slova, ale také potřebu na ně reagovat – květiny v zahradě musí být natrhány, poklad v dole vykopán, hvězdy následovány a zbraně nabity. Člověk tak ze zdroje čerpá, ale zároveň jako by mohl Slovo promarnit, pokud sám nehledá. Ovšem i nalezení je pouze milostnou Boží odpovědí na modlitbu touhy.

Podobně v písni *O Word of God Incarnate* (1867) popisuje William Walsam How Slovo jako zlatou šperkovnici, jako obraz Ježíše Krista, který namalovala nebesa, nepochází tedy od lidských autorů.

Je to zlatá šperkovnice, v níž jsou uloženy drahokamy pravdy; (...)
Je to obraz Krista, živého Slova, který namalovala nebesa.²⁸

W. W. How zde již neklade důraz na hledání jako aktivitu člověka, ale možnost obraz pozorovat a následovat k jeho zdroji – Kristu samému. Celý popis How doplňuje metaforou církve jako „lampy vytvořené z nejčistšího zlata“, která přináší pravé světlo, a také modlitbou, aby církev Spasitele skutečně byla takovým světlem. Autor prosí o posilu pro putující poutníky, kteří jsou na cestě vedeni Slovem k setkání s Bohem tváří v tvář.

Ach, učíš svou církev, drahý Spasiteli, lampou z nejčistšího zlata,
Aby nesla před národy Tvé pravé světlo, jako dříve.
Ach, uč tak své poutníky, aby následovali jejich cestu,

²⁷ „O may I love thy precious Word, / May I explore the mine, / May I its fragrant flowers glean, / May light upon my shine. / O may I find my armor there, / Thy Word my trusty sword; / I'll learn to fight with ev'ry foe / The battle of the Lord.“

²⁸ „It is the golden casket, / Where gems of truth are stored; (...) It is the heav'n-drawn picture / Of Christ, the living Word.“

Dokud mraky a temnota neskončí a oni tě nespatří tváří v tvář.²⁹

Intimní a osobní vztah k Písmu vyjadřuje John Burton v písni *Holy Bible, Book Divine* (1803), kde k Písmu promlouvá jako k „mé“ knize, která existuje „pro mne“:

Svatá Bible, božská kniha, vzácný poklade, ty jsi má.³⁰

Vedle Písma jako místa hledání, zdroje světla a vedení je v písni *Trinity Hymnal* popsáno Písmo svaté také jako místo odpočinku, osvobození. Benjamin Beddome shrnuje poklady Písma a jeho účinky následovně:

Zde hříšníci pokorného rázu mohou ochutnat jeho milost a poznat jeho jméno;
Mohou v symbolu krve číst o moudrosti, moci a milosti Boží.

Vězeň zde může rozlomit řetězy; unavený najít odpočinek od všech svých bolestí;
Zajatci pocífuji, jak se jejich otroctví uvolňuje a truchlící nachází cestu pokoje.

Zde Vykupitelův laskavý hlas přináší nebeský klid,
blažený zvuk je plný života a věčných radostí.³¹

Modlitba Anne Steeleové v písni *Father of Mercies, in Your Word* vyjadřuje hlubokou touhu po poznání a čerpání z pokladů Písma, patření na Krista skrze Písmo. Prosí o to, aby ji Božský Mistr učil, jak Slovo milovat a vidět v něm Spasitele:

Kéž jsou tyto nebeské stránky mou předrahou radostí;

²⁹ „O make thy church, dear Saviour, / A lamp of purest gold, / To bear before the nations / Thy true light, as of old.
O teach thy wand'ring pilgrims / By this their path to trace, / Till, clouds and darkness ended, / They see thee face to face.“

³⁰ „Holy Bible, book divine, / Precious treasure, thou art mine.“

³¹ „Here sinners of a humble frame / May taste his grace, and learn his Name; / May read, in characters of blood, / The wisdom, pow'r, and grace of God. // The pris'ner here may break his chains; / The weary rest from all his pains;
The captive feel his bondage cease; / The mourner find the way of peace. // Here the Redeemer's welcome voice / Spreads heav'nly peace around; / And life and everlasting joys / Attend the blissful sound.“ Benjamin BEDDOME, *God in the Gospel of His Son*, 1787, upr. Thomas Cotteril, 1819.

Kéž smím neustále spatřovat nové krásy a stále se rozjasňující světlo.
Božský Mistře, milosrdný Pane, Buď navěky blízko;
Uč mne milovat tvé posvátné Slovo a vidět v něm svého Spasitele.³²

Božský původ Písma vyjadřuje píseň *O God of Light, Your Word, a Lamp Unfailing* (Sarah E. Taylorová, 1952, upr.) metaforou „nesmrtelného pera“, které autoři Písma – světci, proroci, králové a mudrci – použili.

... svou vůli jsi zjevil smrtelníkům, hovořil k svatým, prorokům, králům
a mudrcům,
kteří napsali toto poselství nesmrtelným perem.³³

Podobně Písmo skrze Ducha svatého zjevuje Pravdu a přináší posvěcující světlo:

Duch na Slovo dýchá a vyjevuje pravdu; příkazy a přísliby nabízí
posvěcující světlo.³⁴

Přináší zpravu o větší moci, než spatřujeme v Božím stvoření:

Tady tvé Slovo odhaluje více, než ukazuje tvá moc,
lásku, která kráčí na Kalvárii, nekonečnou milost!³⁵

O důležitosti potřeby překládat Písmo do jazyků všech národů s bázni před Bohem, aby jej všechny národy mohly chválit a skrze Písmo měly naději, jak ji vyjadřuje WVV v kapitole I o Písmu svatém, pojednává píseň *O God of Light, Your Word, a Lamp Unfailing* (Sarah E. Taylor, 1952) takto:

³² „O may these heav’nly pages be / My ever dear delight; / And still new beauties may I see, / And still increasing light. // Divine Instructor, gracious Lord, / Be thou for ever near; / Teach me to love thy sacred Word, / And view my Saviour there.“

³³ „... you have revealed your will to mortal men, / speaking to saints, to prophets, kings, and sages, / who wrote the message with immortal pen.“ V původním textu, který se objevil v *Lutheran Service Book* č. 836, je namísto slovního spojení „nesmrtelným perem“ uveden výraz „dychtivým či zdráhavým perem“ („Who wrote with eager or reluctant pen“).

³⁴ „The Spirit breathes upon the Word, / And brings the truth to sight; / Precepts and promises afford / A sanctifying light.“ William COWPER, *The Spirit Breathes Upon the Word*, 1779.

³⁵ „Here does your Word disclose more than your power shows, / love that to Calv’ry goes, infinite grace.“ Edmund P. CLOWNEY, *Vast the Immensity, Mirror of Majesty*, 1985.

Posíláš poselství do celého světa,
Do každé země, ke každé rase a národu;
a myriády jazyků se spojují v jeden velký chvalozpěv,
a radostně oslavují tvůj nádherný dar člověku.³⁶

Písně duchovního zpěvníku tak poetickým jazykem vyjadřují sílu „zvláštního zjevení“ v Písmu, pravdivost, neomylnost a dostatečnost Božího slova, které nemá původ lidský. Písmo je v nich místem hledání a nacházení pokladů víry, zdroj síly i ochrany, cestou k posvěcení. Boží slovo zjevuje pravé světlo, je obrazem Krista, pravé pravdy, a zdrojem svobody. V písních je velkou měrou zdůrazňován intimní vztah jednotlivce k Písmu a potřeba pozorného naslouchání jeho zjevení.

2.2 Stvoření

Bůh je stvořitelem a udržovatelem světa, existují však odlišné způsoby chápání Boží stvořitelské činnosti. V reformované presbyterní tradici je sice „svět“ chápán jako nepřátelský, to ovšem neplatí o Božím stvoření jako celku, které zrcadlí Boží slávu (Žl 97,6: „Nebesa hlásají jeho spravedlnost a všechny národy vidí jeho slávu.“). Presbyterní učení o stvoření potvrzuje dobrotu stvoření, vede k přesvědčení, že není třeba vzdálit se od světa, abychom se přiblížili Bohu. Péči o svět, životní prostředí, všechna stvoření a lidské bytosti je tak možno považovat za duchovně důležité činnosti. Díky stvoření a skrze ně můžeme poznávat Boha a jeho charakter, zkoumat přírodu znamená objevovat něco z Boží moudrosti a vznešenosti. Pocit úžasu, který vyvolává svět, je součástí Božího úžasu.³⁷

Reformovaná presbyterní teologie klade velký důraz na nauku o stvoření, na jejímž základě zkoumá stvořitelský záměr a charakter Stvořitele. K tomuto tématu se vyjadřuje WVV ve 4. kapitole „Of Creation“ (O stvoření), kde zmiňuje účast celé Trojice při stvoření. Bůh stvořil svět a všechny věci viditelné i neviditelné v šesti dnech. Stvořil člověka jako muže a ženu, kteří byli šťastní ve společenství s Bohem, dokud byli

³⁶ „To all the world the message you are sending, / To every land, to every race and clan; / And myriad tongues, in one great anthem blending, / acclaim with joy your wondrous gift to man.“

³⁷ ŠROV. McGRATH. *Christian Spirituality*, s. 36–40

poslušni Božím nařízením. Muž a žena také obdrželi vládu nad stvořením. Tato kapitola podporuje doslovné chápání stvoření světa „z ničeho v období šesti dní“ a zdůrazňuje stvoření, které ukazuje na charakter Boha Stvořitele, zvláště jeho moc, slávu, moudrost a dobrotu.³⁸ Presbyteriální církve se tak hlásí k doslovnému šestidennímu chápání stvoření, přičemž pojem „den“ odpovídá časovému úseku 24 hodin.³⁹

Presbyteriánství vyznává učení tzv. obecného nebo také přirozeného zjevení (*general, natural revelation*), kdy je Boží stvoření považováno za viditelný důkaz nejen existence Boha, ale také obrazem jeho moci a božství, takže nikdo nemá „výmluvu“ (Řím 1,20).⁴⁰ Toto chápání potvrzuje i Rozšířený Westminsterský katechismus v otázce a odpovědi č. 2, kde rozlišuje tzv. přirozené (*general*) a spásné zjevení (*special revelation*): „Jak víme, že je Bůh?“ „Samo přirozené poznání člověka a skutky Boží jasně vyhlásují, že Bůh je. Dostatečně a účinně jej však člověku ke spasení zjevují pouze jeho Slovo a Duch.“⁴¹ Poznat Boha ke spasení je tedy možné jen v Božím Slově, jen skrze Ducha svatého.

Podle 5. kapitoly WVV „Of Providence“ (O prozřetelnosti) je Bůh nejen stvořitelem, ale zároveň udržovatelem svého stvoření. Nade vším panuje na základě své neomylné prozřetelnosti „k chvále slávy jeho moudrosti, moci, spravedlnosti, dobrotы a milosti“. Vše tak „přivádí ke

³⁸ WVV, kapitola IV/I.

³⁹ V současnosti stále probíhá bouřlivá diskuse naprosto odmítající mezidruhovou evoluci i teorie o stvoření světa, které počítají jednotlivé fáze stvoření v počtu milionů let. K tomuto tématu se vyjadřuje také *Rozšířený Westminsterský katechismus* v otázkách č. 15 a 16: „Co je dílo stvoření? Dílo stvoření je to, co Bůh učinil na počátku, kdy svým mocným Slovem v šesti dnech, sám pro sebe, z ničeho učinil svět a všechny věci na něm. A všechno bylo velmi dobré.“ WESTMINSTER BANNER SOCIETY, *Rozšířený Westminsterský katechismus*, Praha: Dingir, 2004, s. 15.

⁴⁰ V této tradici chápání stvoření navazuje presbyteriánství na anglikánství. U. T. Holmes hovoří o dvou charakteristikách anglikánské spirituality, která jednak vychází z liturgie, z denního řádu církve, a jednak oslavuje stvoření. (Srov. U. T. HOLMES, *A History of Christian Spirituality: An Analytical Introduction*, San Francisco: Harper & Row, 1980, s. 114.) Anglikánství jako celek se vyhýbá extrémní reformační tendenci označovat „svět“ za „nepřítele“, naopak na základě víry v Boha jako „Stvořitele nebe i země“ je tentýž Bůh spatřován jako stavitel, který pracuje uvnitř církve i mimo ni. V běžné řeči je „svět“ často úmyslně dáván do protikladu k církvi, jako oblast sekulární, nenáboženská. Anglikánství ovšem tento ostrý dualismus odmítá a uvádí, že svět má hodně co říci o životě ducha. Srov. Margareta KRPCOVÁ, *Poetická imaginace anglikánské spirituality ve vybraných dílech metafyzických básníků 17. století*, České Budějovice: Jihočeská Univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, diplomová práce, 2011, s. 74.

⁴¹ WESTMINSTER BANNER SOCIETY, *Rozšířený Westminsterský katechismus*, s. 9.

svému konečnému záměru“. Hříšnost přichází pouze ze stvoření, ne z Boha, který není ani zdrojem, ani schvalovatelem hříchu, přesto nechává ve své moudrosti a spravedlnosti své vlastní děti procházet zkouškami a zkažeností jejich vlastního srdce, aby je vyučil, dovedl k pokoře a k větší blízkosti a závislosti na Bohu samém. Svou milost však upírá bezbožným a zkaženým a ponechává je jejich vlastnímu chtíči, touhám, pokušením světa a moci Satanově. Tak se jejich srdce zatvrzují. V důsledku Bůh ochraňuje svou církev a působí vše k dobrému, není tedy jen pasivním pozorovatelem.

Chvály Božího stvoření v písních *Trinity Hymnal* napodobují žalmy, ukazují na krásu hor, údolí, nebeských těles. Jsou zde písně různých stáletí, od *All Creatures of Our God and King* Františka z Assisi (cca 1225, přel. William H. Draper, 1926), přes *The Spacious Firmament on High* (Joseph Addison, 1712), až po *For the Beauty of the Earth* (Folliott S. Pierpoint, 1864) chválící stvoření, které v důsledku ukazuje na milost všemohoucího Boha, propojuje lidské a božské, vyhlašuje chválu svému Stvořiteli:

[hvězdy] vydávají světlo a navěky zpívají: „Ruka, která nás učinila, je božská.“⁴²

„Květy země“ a „poupata nebes“ v písni *For the Beauty of the Earth* ukazují na svět viditelný a svět, který ještě „nerozkvetl“, vyjadřují poetickým jazykem napětí mezi světem „nyní“ a „ještě ne“:

Za každý tvůj dokonalý dar, který nám lidem zdarma nabízíš,
lidské a božské milosrdenství, květy země a poupata nebes,
k tobě, Pane všeho, pozvedáme tento náš hymnus vděčné chvály.⁴³

Velmi pozitivně vyznívá i možnost člověka poznávat Boha jako Stvořitele z jeho stvoření v písni *This Is My Father's World* (Maltbie D. Babcock, 1901), zároveň však autor neopomíjí zdůraznit potřebu být schopen a připraven naslouchat, neboť příroda zpívá „naslouchajícimu uchu“, není zde pasivita, ale touha či schopnost tento „sluch“ mít. Ptá-

⁴² „... forever singing as they shine, „The hand that made us is divine“. JOSEPH ADDISON, *The Spacious Firmament on High*, 1712.

⁴³ „For each perfect gift of thine to our race so freely giv'n, / graces human and divine, flow'rs of earth and buds of heav'n, Lord of all, to thee we raise / This our hymn of grateful praise.“ FOLLIOTT S. PIERPOINT, *For the Beauty of the Earth*, 1864.

ci přímo prozpěvují koledy, písně o Kristovu zrození, Boží kroky šumí v trávě, když se On sám po ní prochází:

Toto je mého Otce svět, a veškerá příroda zpívá
mému naslouchajícímu uchu, hudba sfér kolem mne vyzvání.
Toto je mého Otce svět, a já spočínám v myšlenkách
na skály a stromy, nebesa i moře; jeho ruka divy učinila.

Toto je mého Otce svět, ptáci zpívají své koledy,
ranní světlo, bělost lilie provolávají chválu svému Tvůrci.
Toto je mého Otce svět, on září ve všem, co přináší světlo,
slyším ho procházet v šustění trávy, všude ke mne promlouvá.⁴⁴

I tato schopnost „vidět“ a „naslouchat“ je Božím darem:

Daroval nám oči, abychom je viděli, a rty, abychom mohli říci,
jak velký je Bůh Všemohoucí, který všechno učinil dobře.⁴⁵

„Svět“ se ukazuje v různých podobách, ale v písních je obzvláště důležitý obraz přírody a přírodního řádu. Dobrota stvoření ukazuje na Boží dobrotu, řád přírody na Boží věrnost, proto je důležité o stvoření hovořit a aktivně na něj poukazovat (tzv. obecné/přirozené zjevení). Píseň *God, My King, Thy Might Confessing* vychází z žalmu 145:

Bůh je dobrý k celému stvoření a všechno jeho dílo jeho dobrotu dokazuje.⁴⁶

V písni *Great Is Thy Faithfulness* vyvěrá z krásy stvoření a dobroty Stvořitele chvála Boží věrnosti; ta vede až k odpuštění a pokoji, naději,

⁴⁴ „This is my Father's world, / And to my list'ning ears, // All nature sings, and round me rings / The music of the spheres. // This is my Father's world: / I rest me in the thought / Of rocks and trees, of skies and seas; / His hand the wonders wrought. // This is my Father's world, / The birds their carols raise, / The morning light, the lily white, / Declare their Maker's praise. // This is my Father's world: / He shines in all that's fair; / In the rustling grass I hear him pass, / He speaks to me everywhere.“

⁴⁵ „He gave us eyes to see them, and lips that we might tell / how great is God Almighty, who has made all things well.“ Cecil F. ALEXANDEROVÁ, *All Things Bright and Beautiful*, 1848, alt. 1961.

⁴⁶ „Speak of thy dread acts the story, / And thy deeds of wonder tell. / God is good to all creation; / All his works his goodness prove.“ Richard MANT, *God, My King, Thy Might Confessing*, 1824.

která vytrvá. Pravidelné střídání ročních období, střídání dne a noci, to vše dosvědčuje Boží věrnost:

Léto a zima, jaro a sklizeň, slunce, měsíc a hvězdy na oběžných drahách se sjednocují s celou přírodou a mocně vypovídají o tvé velké věrnosti, milosrdenství a lásce.⁴⁷

Nádhera stvoření je vystupňována až nad úžas samotných serafů a ukazuje nejen na Boží moc, ale i na jeho tvořivost a laskavost:

Za tvou velkolepost, větší než mohou serafové pomyslet;
Za mocně stvořené dílo, dílo vykonané s umem a laskavostí.⁴⁸

Bůh je také oslavován jako udržovatel všeho stvoření, který neustále střeží svoje dílo ve své milosti. Je moudrým stvořitelem řádu vesmíru a také zdrojem života, jak to vyjadřuje Isaac Watts v písni *I Sing the Almighty Power of God* (1715, mod.). Slunce vládne dni, měsíc a hvězdy svítí na jeho rozkaz, na základě příkazu z tvého trůnu přichází oblaka a vane víchr:

Zpívám o moudrosti, která nařídila slunci, aby vládlo nade dnem;
měsíc svítí na jeho příkaz a všechny hvězdy ho poslouchají. (...) Neexistuje na zemi rostlina nebo květ, které by nezrcadlily tvou slávu;
Mraky se tvoří a víchřice vane na příkaz od tvého trůnu.⁴⁹

Boží štedrá péče je nevyslovitelná:

Jakým jazykem můžeme vyjádřit štedrost tvé péče?
Dýchá ve vzduchu; svítí ve světle;
proudí z kopců; sestupuje na planiny;

⁴⁷ „Summer and winter, and springtime and harvest, / Sun, moon and stars in their courses above, / Join with all nature in manifold witness / To thy great faithfulness, mercy and love.“ Thomas O. CHISHOLM, *Great Is Thy Faithfulness*, 1923.

⁴⁸ „For the grandeur of thy nature, / Grand beyond the seraph's thought; / For created works of power, / Works with skill and kindness wrought.“ Robert ROBINSON, *Mighty God, While Angels Bless Thee*, 1774.

⁴⁹ „I sing the wisdom that ordained the sun to rule the day; / the moon shines full at his command and all the stars obey. / (...) There's not a plant or flow'r below but makes your glories known; and clouds arise and tempest blow by order from your throne.“

A sladce kane z rosy a deště.⁵⁰

Pohled na přírodu a její krásy jsou až patetickou výpovědí o obrazu Boha jako pečovatele a udržovatele. Pro tyto písně jsou příznačné přejemné metafory, naivní konstrukce a velký důraz na pocity. Výše zmiňovaná krása stvoření a věrnost Boží péče o něj nás učí důvěřovat, že „Pán se postará“. Všeobjímající láska, o které „čteme“ na nebesích, dole na zemi, ve dmoucích se mořích a plynoucích potocích, překonává obtíže, připomíná Boží slib, že se Bůh stará.

Ach, hluboká, nádherná lásko! Čteme o tobě na obloze nad námi,
Čteme o tobě dole na zemi, v dmoucích mořích a plynoucích potocích.⁵¹

Příroda se stává knihou, ve které čteme o Bohu. Autoři písní také připisují stvoření lidské vlastnosti a samotné stvoření je nám tak příkladem k následování: slunce na svém orbitu poslušně svítí, kopce a hory, vodní toky i hlubiny oceánu jej prohlašují božským, proto i my se máme přidat a vyslovit svou lásku a radost, dokud se všechno živé stvoření nesjednotí k díkůvzdání Bohu na výšinách:

On prosazuje svůj zákon;
hvězdy na svých oběžných drahách a slunce na svém orbitu poslušně svítí;
kopce a hory, řeky a proudy, hlubiny oceánu ho prohlašují Bohem.
I my bychom měli vyjádřit svou lásku a radost;
pojďme zpívat píseň s radostnou úctou, dokud se všechno živé
nesjednotí ke společnému díkůvzdání.⁵²

Stvoření je před Bohem pokorné, přes svou nedokonalost „šišlá“ Boží chválu:

⁵⁰ „Thy bountiful care what tongue can recite? / It breathes in the air; it shines in the light; / It streams from the hills; it descends to the plain; / And sweetly distills in the dew and the rain.“ Sir Robert GRANT, *O Worship the King*, 1833.

⁵¹ „O wide embracing, wondrous love! / We read thee in the sky above, / We read thee in the earth below, / In seas that swell, and streams that flow.“ Horatius BONAR, *O Love of God, How Strong and True*, 1861.

⁵² „His law he enforces; / the stars in their courses / and sun in its orbit obediently shine; / the hills and the mountains, / the rivers and fountains, / the deeps of the ocean / proclaim him divine. // We too should be voicing / our love and rejoicing; / with glad adoration / a song let us raise, / till all things now living / unite in thanksgiving.“ Katherine DAVISOVÁ, *Let All Things Now Living*, 1939.

Skromné stvoření, i když je slabé,
Bude šíšlat tvou chválu s opravdovou úctou.⁵³

Stvoření bylo také svědkem Kristova zápalu v modlitbě, znalo jeho pokušení, spor i vítězství:

Chladné hory a púľnoční vzduch byly svědky horlivosti tvé modlitby;
poušť poznala tvé pokušení, tvůj zápas i tvé vítězství.⁵⁴

Bůh ve svém díle a skrze své stvoření tajemně jedná, je bezchybný, zjevuje svou moc a svou svrchovanou vůli. Až divoké metafory stvoření používá William Cowper pro vyjádření Božího charakteru v jeho tajemství:

Bůh záhadným způsobem činí své zázraky;
Zasévá své stopy v moři, projíždí se na bouři.

Hluboko v tajemných dolech neomylných schopností
střeží své dokonalé plány a uskutečňuje svou svrchovanou vůli.⁵⁵

Bůh se zjevuje a zároveň zůstává tajemný, je světlem, které nezná úsvit, nemá počátek. Vše na zemi i na nebi je osvětleno jeho paprsky, ale zrak jeho trůn nezahledne a mysl jeho dokonalost nepochopí.

Světlo, které nepoznalo svítání, které svítí po celý nekonečný den,
Vše na zemi i v nebesích je prozářeno tvým paprskem;
Žádné oko nemůže vzhlednout k tvému trůnu, ani mysl nedokáže pochopit tvůj jas.⁵⁶

⁵³ „The humbler creation, though feeble their lays, / With true adoration shall lisp to thy praise.“ Sir Robert GRANT, *O Worship the King*, 1833.

⁵⁴ „Cold mountains and the midnight air / witnessed the fervor of your prayer; / the desert your temptations knew, / your conflict and your vict'ry too.“ Isaac WATTS, *My Dear Redeemer and My Lord*, 1709; upr. 1990, mod.

⁵⁵ „God moves in a mysterious way / His wonders to perform; / He plants his footsteps in the sea, / And rides upon the storm. // Deep in unfathomable mines / Of never-failing skill / He treasures up his bright designs, / And works his sovereign will.“ William COWPER, *God Moves in a Mysterious Way*, 1774.

⁵⁶ „O light that knew no dawn, / That shines to endless day, / All things in earth and heav'n / Are lusted by thy ray; No eye can to thy throne ascend, / Nor mind thy brightness comprehend.“ Řehoř NAZIÁNSKÝ, *O Light That Knew No Dawn*, přel. John Brownlie, 325–390/1859–1925.

Světlo a Boží laskavou péčí vyrovnává pohled na stvoření, skrze které Bůh zjevuje i svůj hněv, moc stavět i bořit. Představou hrozivý je Bůh ve zbroji:

Věz, že Pán je jediný Bůh, dokáže tvořit a ničit.⁵⁷

Nebesa otrásá hlasitými signály; Jak strašlivý je Bůh ve zbroji!⁵⁸

Boží hněv a soud je však v písních *Trinity Hymnal* značně převýšen pohledem na Boží milosrdenství a dobrotu.

Dalším tématem důležitým v rámci presbyterní spirituality je nedostatečnost tzv. *obecného* (přirozeného) zjevení. Přestože stvoření je oslavou Boha, je pouze Jeho „omezeným“ zjevením. Bůh se zcela zjevil v Ježíši Kristu, v Jeho Slovu. Boha „nejlépe čteme“ v tom, který přišel:

Četli jsme o něm nejlépe v tom, který přišel, aby za nás nesl kříž hanby;
Byl poslán Otcem z nebes, aby žil náš život a zemřel naší smrtí.⁵⁹

Kreacionismus 20. století a reakci na spor vědy a víry zastupuje v kancionálu píseň pilota US Air Force Johna W. Petersona z roku 1965. Podle něj všude sledujeme Boží divy, i „sondováním pomocí teleskopů ve vzdálenostech světelných let od naší země“. „V teorii struktury atomů se věda rozvinula“, ale lety do vesmíru, kterými se posunuly hranice člověka v dobývání hvězd a planet, jen potvrzují Boží činnost, hojné zázraky stvoření, které se „ukrývají v tichu laboratoří.“ „Všechna fakta dokazují vzory Mistrovského stavitele“, nabízejí pohled na „impozantní koncept vesmíru kolem nás, vypracovaný Božíma rukama“. Boha jsme však doopravdy „viděli“ v jeho Synu, který „nás přišel spasit a přinesl naději“. ⁶⁰

⁵⁷ „Know that the Lord is God alone, / He can create, and he destroy.“ Isaac WATTS – alt. John WESLEY, *Before Jehovah's Awful Throne*, 1705, 1719.

⁵⁸ „He shakes the heavens with loud alarms; / How terrible is God in arms!“ Isaac WATTS, *Kingdoms and Thrones to God Belong*, 1719.

⁵⁹ „We read thee best in him who came / To bear for us the cross of shame; / Sent by the Father from on high, / Our life to live, our death to die.“ Horatius BONAR, *O Love of God, How Strong and True*, 1861.

⁶⁰ „... everywhere your wonders open to our searching eye: / In our telescopic probing - light years from our world, / In the atom's theoried structure Science has unfurled. // As we push man's frontiers forward into outer space, / reaching for the stars and

... tvé divy se otevírají našemu pátrajícímu zraku všude:
V sondování pomocí teleskopů – ve vzdálenostech světelných let od naší země
V teorii struktury atomů se věda rozvinula.

Jak posunujeme hranice člověka dále do vesmíru
A dosahujeme ke hvězdám a planetám, stále vidíme tvé stopy;
V tichu laboratoří se ukrývají tvá tajemství,
tam pro nás leží zásoby zázraků stvoření.

V otevřené knize přírody zůstává víra neměnná,
Každá skutečnost dokazuje vzory Mistrovského stavitele;
A tak se zbožným srdcem uvažujeme o všech velkolepých konceptech
vesmíru kolem nás, které vykonala božská ruka.

Tvůj záměr prochází celými lidskými dějinami
a vpravdě jsme tě spatřili ve tvém obdivuhodném Synu:
on byl ten, který nás přišel zachránit a pozvedl naši naději
– Bůh věčné slávy, tvé úžasné jméno chválíme!

Písňe *Trinity Hymnal* tedy doplňují a potvrzují učení vyjádřené v dokumentech církve s velkou naléhavostí obrazů a symbolů, opěvují moc a vlastnosti Stvořitele, vyjadřují jeho soud i odpuštění a představují stvoření jako nedostatečné zjevení pro vykoupení člověka. Písňe také reagují na vývoj vědy a její nové poznatky. V písňích však zůstává opomenuto chápání stvoření světa v šesti dnech ani se nedotýká otázek evoluce. Stává se na skutečnosti, že vše, co Bůh tvoří, je dobré.

2.3 Lidská přirozenost a určení

Pochopení lidské povahy je klíčové pro jakoukoli formu spirituality. Podle biblického učení je lidství stvořeno k „obrazu Božímu“ (Gen 1,27), což je možné chápat mimo jiné i jako lidskou schopnost uvažovat

planets, still your hand we trace; / in the laboratory's silence, where your secrets hide,
/ there the marvels of creation are for us supplied. // In the open book of nature faith
remains unmoved / patterns of the Master Builder by each fact are proved; / so with
reverent hearts we ponder all the grand design / of the universe around us, wrought
by hands divine. // Through the course of human history has your purpose run, / and
in substance have we seen you in your glorious Son: / he it was who came to save us
and our hopes to raise- / God of everlasting glory, your great name we praise!" John W.
PETERSON, *God of Everlasting Glory*, 1965.

a tvořit nebo jako základ pro vztah mezi člověkem a Bohem. Rozšířený Westminsterský katechismus otázku stvoření člověka zodpovídá v otázce č. 17. Muž a žena měli Boží zákon vepsaný do srdce a měli schopnost jej dodržovat. Přesto zůstávala svoboda jejich vlastní vůle rozhodovat, když jim bylo zakázáno jíst ovoce ze stromu dobrého a zlého.⁶¹ Byli šťastní ve společenství s Bohem a vládli nad stvořením.⁶² Presbyteriánství na člověka tedy pohlíží pozitivně ohledně jeho stvoření, pozitivní je původní stav člověka bez hříchu ve vztahu k Bohu, který WVV vyjadřuje slovem „happy“ (byli šťastní ve svém společenství s Bohem).⁶³

Podle WVV měl člověk ve stavu nevinnosti svobodu a sílu konat dobro a potěšovat Boha. Pádem však ztratil tuto schopnost vůle konat dobro, stal se „mrtvým v hříchu“⁶⁴ a není schopen se ze své vlastní síly změnit.⁶⁵ Pád, tedy neuposlechnutí Božího příkazu, přivedl do světa dědičný hřích, Boží „vyvolení“ však mají přístup k odpuštění a vzkříšení skrze víru v Ježíše Krista.⁶⁶

⁶¹ WESTMINSTER BANNER SOCIETY. *Rozšířený Westminsterský katechismus*, Praha: Dingir, 2004, s. 15–16. Srov. také WVV kapitola XIX. „Of the Law of God“ (O Božím zákonu).

⁶² Srov. také WVV kapitola IV. „Of Creation“ (O stvoření), čl. 2.

⁶³ „They were happy in their communion with God“, WVV, kapitola IV, čl. 2.

⁶⁴ Lidský tvor ve stavu „duchovní smrti“ nemá touhu po Bohu, rozhoduje se podle toho, jak sám chce, neexistuje v něm síla milovat dobro. Je nutné se znovu narodit (Jan 3,1–8; Gal 5,16–17), a to jen díky Boží milosti. Duchovní život přináší Duch svatý (srov. R. C. SPROUL, *Chosen by God*, Sanford, FL: Ligonier Ministries, 2011, s. 88–94). O *Pádu člověka, jeho hříchu a trestu* (*Of the Fall of Man, of Sin, and of the Punishment Thereof*) hovoří WVV v kapitole VI. Podle této kapitoly Adam a Eva prvotním hříchem ztratili původní stav spravedlnosti a společenství s Bohem a stali se mrtvými v hříchu. Hřích prostoupil jejich duši i tělo. Skrze jejich hřích pak vstoupil hřích také do života každého člověka. Adamův hřích byl také naším hříchem, jeho Pád naším pádem a jeho trest byl i naším trestem, jak naznačuje jeho jméno znamenající „člověk“ nebo také „lidstvo“. Všichni jsme proto skrze hřích Adama a Evy naprosto neschopní dobra a máme tendenci přiklánět se ke zlému. Hřích působí i na člověka, který byl ospravedlněn skrze Kristovu krev, hovoříme tak o tzv. hříchu prvotním a tzv. hříchu aktuálním (*original and actual sin*). Na oba padá Boží hněv a prokletí zákona a oba vedou k smrti. *The Confession of Faith and Catechisms*, s. 26–29.

⁶⁵ Jen díky Božímu zásahu je hříšník obrácen a nachází se ve „stavu milosti“ (*the state of grace*). Opět je zde zdůrazněna role Boží milosti, která zachraňuje a která jediná přináší spásu. Srov. WVV kapitola IX „Of Free Will“ (O svobodné vůli) a reformační učení *sola gratia*.

⁶⁶ Srov. WVV, kapitola XV.

Učení o hříchu v presbyteriánství vychází také z Kalvínova učení o tzv. Total Depravity (zásadní/naprostá zkaženost).⁶⁷ Podle ní není po Adamově Pádu v člověku oblast, kterou by Pád neovlivnil – hřích zasahuje lidskou vůli, mysl, srdce i tělo, má zásadní vliv na jádro našich životů.⁶⁸ Při stvoření Adama a Evy dostal člověk úkol panovat nad celým stvořením, a celý svět byl proto také jejich hříchem zasažen (Řím 8,20–22; Řím 5,12; 15; 18–19). Hřích se tedy dotýká každého člověka bez výjimky a nikdo není dobrý ani nečiní dobro měřeno Božím zákonem (Řím 3,10–12). Nejedná se v tomto smyslu jen o vnější skutky, ale také o vnitřní motivaci, postoj srdce (Mt 22,37–39).⁶⁹ Člověk činí rozhodnutí na základě vlastních tužeb. Jeho Pád a hřích byl tak veliký, že jen Bůh může silou své milosti přivést člověka k víře. Bůh pracuje v člověku svrchovaně, mění duši hříšníka a působí v něm víru (Jan 6,63–68). Lékem na duchovní smrt je duchovní život, který přináší Duch svatý,⁷⁰ znovuzrození člověka a nový život v Kristu, obnovení (*regeneration*), které je dílem pouze Boha.

Podle reformační teologie je tedy původní stav člověka chápán pozitivně, člověk je stvořen k obrazu Božímu, tělo i duše jsou v Božím plánu. Obraz Stvořitele v lidské tvořivosti, včetně umění, popisuje David Clowney v písni *God, All Nature Sings Thy Glory*:

Jasněji spatřujeme Tvé plány v člověku, kterého jsi učinil pro sebe;
Vládce slávy stvoření, obraz Tvého majestátu.
Hudba, umění, plodná zahrada, veškerá práce jeho dnů,
jsou voláním jeho Tvůrce k oslavě sklizně chvály.⁷¹

Bůh nejen člověka stvořil bez lidského přičinění, ale také se o něj stará. Lidé jsou Božími dětmi, Božím lidem, jsou jeho stádem:

Bez naší pomoci nás učinil; Jsme jeho lid, on nás sytí,

⁶⁷ Termín *Total Depravity* neznamená zkaženost „v největší možné míře“ (*utter depravity*), a proto Sproul dává přednost použití slovního spojení *Radical Corruption* („zásadní zkaženost“) člověka. Srov. SPROUL, *Chosen by God*, s. 80.

⁶⁸ Tamtéž, s. 80.

⁶⁹ Srov. WVV, kapitola XVI „Of Good Works“ (O dobrých skutcích).

⁷⁰ Srov. SPROUL, *Chosen by God*, s. 88–94.

⁷¹ „Clearer still we see Thy hand in man whom Thou hast made for Thee; / Ruler of creation's glory, image of Thy majesty. / Music, art, the fruitful garden, all the labor of his days, / Are the calling of his Maker to the harvest feast of praise.“ David CLOWNEY, *God, All Nature Sings Thy Glory*, 1960.

a za své ovce nás přijal.⁷²

Stvoření člověka z prachu popisuje také Isaac Watts ve své písni *Before Jehovah's Awful Throne*, kde zdůrazňuje stvoření jak duše, tak těla:

Jeho svrchovaná moc nás bez naší pomoci z prachu učinila a stvořila nás lidmi;
Jsme jeho lid, v jeho péči, naše duše i celé naše smrtelné schránky;
Jaké trvalé zásluhy si můžeme přisvojit pro vlastní jméno, Všemohoucí stvořiteli?⁷³

Johann Mentzer v písni *O That I Had a Thousand Voices* také neodděluje duši od těla, ale duše i tělo budou sjednoceně vítat Pána:

Duše i tělo, kéž se s tebou setkají as upřímnou chválou tebe, svého Pán, pozdraví!⁷⁴

Mnoho písní zpěvníku hovoří o Boží péči, vedení a ochraně. Stvořitelova starost trvá navěky, vede nás do nebeského sídla, které trvá i po konci tohoto světa marnosti:

Řídí naše kroky tímto marným světem a vede nás k nebeskému sídlu:
Jeho milosrdenství trvá navěky, i když tento marný svět již nebude.⁷⁵

Člověk však není Bohem, je slabým stvořením, jeho život v tomto světě je krátký a plný marnosti:

Velký Bože, jak jsi nekonečný! A jak chudí a slabí jsme my!⁷⁶

⁷² „Without our aid he did us make; / We are his folk, he doth us feed, / And for his sheep he doth us take.“ William KETHE, *All People That on Earth Do Dwell*, 1561.

⁷³ „His sovereign pow'r, without our aid, / Made us of dust, and formed us men; / We are his people, we his care, / Our souls, and all our mortal frame; / What lasting honors shall we rear, / Almighty Maker, to my name?“ Isaac WATTS – alt. John WESLEY, *Before Jehovah's Awful Throne*, 1705/1719.

⁷⁴ „O soul and body, be ye meet / with heartfelt praise your Lord to greet.“ Johann MENTZER, *O That I Had a Thousand Voices*, 1704.

⁷⁵ „Through this vain world he guides our feet, / And leads us to his heavenly seat: / His mercies ever shall endure, / When this vain world shall be no more.“ Isaac WATTS, *Give to Our God Immortal Praise*, 1719.

⁷⁶ „Great God, how infinite art thou! / How poor and weak are we!“ Isaac WATTS, *Great God, How Infinite Art Thou!*, 1707, alt. 1961.

Léta života jsou jako stíny na slunných kopcích, louky, které kvetou jen proto, aby zemřely:

Naše roky jsou jako stíny ležící na prosluněných kopcích,
Jako tráva na loukách, která kvete, aby zemřela;
Spánek, sen, příběh rychle odvyprávěný cizinci,
Pomíjející sláva věcí, které rychle zestárnou.⁷⁷

Surovější metafory vodního proudu potopy používá Isaac Watts v písni *Our God, Our Help in Ages Past* (1719): „lidská rasa je unášena Boží potopou a ztracena v budoucnosti.“ Čas je jako neustále tekoucí proud, který odnáší své syny do zapomnění, jsou jako sen, který končí s počátkem nového dne:

Hektické rasy z masa a krve se svými životy a starostmi,
jsou unášeny přívalem vody a ztraceny v budoucích letech.

Čas, jako valící se proud, odnáší všechny své syny pryč;
Zůstávají v zapomnění jako sen, který umírá s novým dnem.⁷⁸

Slabost člověka je patrná ve snaze zkoumat svět, objevovat stvoření, lidský rozum spatřuje své hranice a končí v marnosti. Ray Palmer svou metaforou křídla, které se marně pokouší najít hranice stvoření, navazuje na Ikarův pád:

Pane, má slabá mysl by jen marně stoupala ke klenbě hvězdné oblohy,
aby ji zkoumala,
její křídlo by se při vzletu v marnosti rozpustilo, kdyby chtělo najít
nejzazší hranice stvoření.⁷⁹

⁷⁷ „Our years are like the shadows / On sunny hills that lie, / Or grasses in the meadows / That blossom but to die; A sleep, a dream, a story / By strangers quickly told, / And unremaining glory / Of things that soon are old.“ Edward H. BICKERSTETH, *O God, the Rock of Ages*, 1860.

⁷⁸ „The busy tribes of flesh and blood, / With all their lives and cares, / Are carried downward by thy flood, / And lost in following years. // Time, like an ever-rolling stream, / Bears all its sons away; / They fly forgotten, as a dream / Dies at the opening day.“ Isaac WATTS, *Our God, Our Help in Ages Past*, 1719.

⁷⁹ „Lord, my weak thought in vain would climb / to search the starry vault profound; / In vain would wing her flight sublime / to find creation's utmost bound.“ Ray PALMER, *Lord, My Weak Thought in Vain Would Climb*, 1858.

Nejzřejměji je lidská slabost patrná v jeho zatemnělé mysli, když se snaží najít Boha, pochopit jeho věčný plán, všemohoucí pomoc, která se „z lásky zrodila daleko před počátkem světa“:

Ale ještě slabší se jeví mysl, když se snaží objevit tvůj velký věčný plán
Tvá svrchovaná rozhodnutí, která se zrodila z lásky daleko před počátkem světa.

Když se můj temný rozum dotazuje, proč jsi to či ono ustanovil.
Zdá se mi, že stojím v nesmírné hlubině, na jejíž tajemství se marně dotazuji.⁸⁰

Bůh je „přikrytý temnotou“ a „oko hříšného člověka Jeho slávu nemůže vidět“,

Svatý, svatý, svatý! Ačkoli tě temnota schovává,
ačkoli oko hříšného člověka tvou slávu nemůže spatřit...⁸¹

Přesto existuje naděje: každé ráno přichází z Božích rukou nová požehnání se vším, co potřebujeme, ovšem je zapotřebí mít schopnost tato požehnání „vidět“:

Každé ráno spatřuji nová milosrdenství: Vše, co potřebuji, tvá ruka dává –
Pane, Tvá věrnost ke mně je veliká!⁸²

Odpovědí na marné pátrání po Bohu je chvála, přistoupení k Jeho trůnu jako „Jeho dílo“, které svým slovem stvořil, jako Jeho vyvolený lid a „přivlastnění si mého milostivého Boha“.

Přijď a chval jej před trůnem, přijď a pokloň se před Pánem,
jsme jeho dílo, ne naše vlastní, on nás stvořil svým slovem.
(...)

⁸⁰ „But weaker yet that thought must prove / to search thy great eternal plan / Thy sovereign counsels, born of love / Long ages ere the world began. // When my dim reason would demand / why that, or this, thou dost ordain, / By some vast deep I seem to stand, / whose secrets I must ask in vain.“ Ray PALMER, *Lord, My Weak Thought in Vain Would Climb*, 1858.

⁸¹ „Holy, holy, holy! Though the darkness hide thee, / though the eye of sinful man thy glory may not see.“ Reginald HEBER, *Holy, Holy, Holy! Lord God Almighty!*, 1826.

⁸² „Morning by morning new mercies I see: / All I have needed thy hand hath provided – / „Great is thy faithfulness,“ Lord unto me!“ Thomas O. CHISHOLM, *Great is Thy Faithfulness*, 1923.

Naslouchej dnes jeho hlasu a neodvažuj se provokovat jeho hůl;
Přístup jako jeho vyvolený lid a přivlastni si svého milostivého Boha.⁸³

Před snahou chápat Boha a Boží prozřetelnost „mdlým rozumem“ varuje podobně William Cowper, ale vyzývá nás k důvěře Bohu „pro Jeho milost“ neboť „za zamračenou prozřetelností se ukrývá usměvavá tvář“. Boží plán dojde svého naplnění, „mračna, kterých se tolik bojíte, jsou naplněny milosrdenstvím a protrhnou se plny požehnání dopadající na vaši hlavu... poupě možná chutná hořce, ale jeho květ bude sladký“:

Neposuzujte Pána svým mdlým rozumem, důvěřujte mu pro jeho milosrdenství.
za zamračenou prozřetelností se skrývá usměvavá tvář.

Vy ustrašení svatí, naberte nové odvahy; mračna, kterých se tolik bojíte,
jsou plná milosrdenství, protrhnou se a vylijí požehnání na vaši hlavu.

Jeho úmysly zrají rychle, každou hodinu se odkrývají;
Poupě možná chutná hořce, ale květ bude sladký.⁸⁴

Člověk svou neposlušností dokonalý Boží obraz zničil, do světa vstoupil hřích a „příroda a svědomí jen připomínají hněv, který si zasloužíme“. Melodie Beethovenovy *Ody na radost* v písni Davida Clowneyho *God, All Nature Sings Thy Glory* (1960) po opěvování krásy a řádu stvoření i lidské tvořivosti pokračuje vyznáním lidské hříšnosti i konečné spásy v Kristu. Závěr písně ukazuje na skutečný cíl lidského života a význam jeho spásy – totiž z Boží síly „vyvyšovat Boží dobrotu“, činit jeho vůli a „dodržovat Jeho přikázání slovy i činy“:

Naše hříchy však zkazily tvůj obraz; naše povaha a svědomí pouze slouží
jako neustálé, smutné připomenutí hněvu, který si zasloužíme.

⁸³ „Come, worship at his throne; / come, bow before the Lord: / we are his works, and not our own; / he formed us by his word. (...) Today attend his voice, nor dare provoke his rod; / come, like the people of his choice, / and own your gracious God.“ Isaac WATTS, *Come, Sound His Praise Abroad*, 1719.

⁸⁴ „Judge not the Lord by feeble sense, but trust him for his grace; behind a frowning providence he hides a smiling face. // Ye fearful saints, fresh courage take; the clouds ye so much dread are big with mercy, and shall break in blessings on your head. // His purposes will ripen fast, Unfolding every hour; The bud may have a bitter taste, But sweet will be the flower.“ William COWPER, *God Moves in a Mysterious Way*, 1774.

Přesto Tvá milost a spásné milosrdenství zjevené v Tvém Slově pravdy
si žádá chválu všech, kteří Tě znají, kteří jsou zapečetěni Ježíšovou krví.

Jsmo spasení, abychom velebili Tvou dobrotu, dávej nám sílu,
abychom činili Tvou vůli;
Svými skutky i svými hlasy naplňovali Tvá přikázání.⁸⁵

Stejně jak o tom hovoří koncept zásadní zkaženosti člověka (*total depravity*), lidská nedostatečnost je napravena jen a pouze Kristovou obětí, která je vyjádřením Boží milosti. Písně *Trinity Hymnal* tuto skutečnost jasně vyjadřují v jazyce, který vyslovuje osobní zapojení, a oslovuje city i rozum člověka.

ZÁVĚR

V úvodu jsme se zamýšleli nad významem duchovní písně a úloze, kterou má mít při společné chvále církve. Na příkladu písní ze zpěvníku *Trinity Hymnal* je zřejmé, že se píseň stává nejen výpovědí o teologické pravdě, shrnutím a vyjádřením víry církve, ale buduje víru jednotlivce, je interpretací vyznání víry, kterou se věřící modlí, kterou žijí a kterou předávají. Boje o bohoslužbu a „spory o píseň“ by tak měly neodmyslitelně patřit k putování Božího lidu, k procesu neustálého hledání Pravdy; jsou odrazem touhy věřících následovat jejich povolání v Kristu a projevem zodpovědnosti pastýřů za vedení Božího lidu. Bohatost a sílu poetické imaginace textů, které jsme si představili v tomto článku, dokazuje nejen jejich opakované zařazování do tradičních zpěvníků církví, ale také současné snahy o jejich nová zhudebnění a představení jejich bohatství v novém hudebním „kabátě“. Písně nabízejí teologické obrazy, které přesahují staletí, představují myšlení autorů různých kultur a denominací, a tak nám nabízí pohled do duše člověka v jeho jádru lidskosti, pohled, kterému i nyní dokážeme naslouchat a jsme schopni porozumět.

⁸⁵ „But our sins have spoiled Thine image; nature, conscience only serve / As unceasing, grim reminders of the wrath which we deserve. // Yet Thy grace and saving mercy in Thy Word of truth revealed / Claim the praise of all who know Thee, in the blood of Jesus sealed. // Saved to magnify Thy goodness, grant us strength to do Thy will; / With our acts as with our voices Thy commandments to fulfill.“ David CLOWNEY, *God, All Nature Sings Thy Glory*, 1960.

**Reformed Theology of Presbyterianism in Poetic Imagination
of the Trinity Hymnal**

Keywords: Hymnology; Trinity Hymnal; Presbyterianism; Reformed Theology; Reformed Worship; Poetic Imagination; Poetic Theology, Presbyterian Spirituality

Abstract: The article concerns an aspect of the poetic imagination of hymns contained in the Trinity Hymnal and the way it expresses three selected theological topics of Presbyterian spirituality. The Trinity Hymnal is the primary hymnal of conservative Presbyterian Churches in the USA. First, the article analyzes the concept of poetic imagination as a language of spirituality, and briefly examines the role of hymns in the Reformed worship. Secondly, it summarizes three theological topics of Presbyterianism expressed in selected hymns of the Trinity Hymnal: Sola Scriptura, Creation and Human Nature and Destiny. The topics are theologically defined primarily by the Westminster Confession of Faith and the Five Points of Calvinism. They are then identified in the poetic imagination of selected hymns from the Trinity Hymnal. The aim of this article is to present examples of the poetic imagination of hymns, and their ability to express theological topics with depth and thus contribute to theological discourse, as well as to the life of the Church.

Mgr. et Mgr. Margareta Winsted
Centrum ekumenické teologie
TF JU
Kněžská 8
37001 České Budějovice
margareta.krpcova@seznam.cz